

הַלְבוּת יוֹם טוֹב קִיּוֹן תְּצַח

ביאורים ומוספים

אמשניב ס"ק עז

דקתישת רבנים הוא מלאכה גמורה, דהוא תולדה דטוחין⁶⁹.

69) ואף על פי שפסק השו"ע לעיל (סי' שכא ס"ט) שמותר לחתוך בשר מבושל דק רק בסכין, וביאר המשגיב שם (סי' לא, ראה שעה"צ שם ס"ק לה) בשם התרומות הדשן שטעם הדבר כיון שאין טחינה אלא בגידולי קרקע (קושיה בעין זו הקשה הרש"ש ביצה ז, ב), כבר כתב החזו"א (או"ח סי' נז ד"ה משי"ב) שאין כוונת התרומות הדשן שכל דבר שאינו גידולי קרקע אין בו איסור טחינה, שהרי הכותש רגבים חייב משום טוחן, אלא כוונתו שבדבר מאכל אין טחינה אלא כשהוא גידולי קרקע, אולם בדבר שאינו מאכל יש בו משום טוחן גם אם אינו גידולי קרקע.

ודעת הגר"שו אויערבך (מנחת שלמה ביצה ז, ב) לתרץ, או שער נחשב גידולי קרקע, או שיתכן שלצורך הקמת המשכן היה צריך לטחון רגבי עפר וסיד, ולכן יש בטחינתם משום איסור טוחן. וראה מה שכתבנו בזה לעיל (סי' שכא ס"ק לא).

ומה שכתישת הרגבים אסורה משום טוחן, אף על פי שהם עצמם מורכבים מחלקים קטנים שהתחברו יחד, והרי פסק הרמ"א לעיל (סי' שכא ס"ב) שאין טוחן אחר טוחן, כתב הקצות השולחן (סי' קכט ברה"ש ס"ק טז) בשם הטל אורות שרק בדברי מאכל אין טוחן אחר טוחן ולא בשאר דברים. ודעת הגר"ש אלישיב (הערות ביצה ז, ב עמ' נב) שמה שהוזכר בגמרא (שם, ראה רש"י שם ד"ה והא קא עביד) שיש בכתישת עפר משום איסור טוחן, מדובר בעפר שהיה מודבק מתחילת ברייתו, ולא שנדבק על ידי מים [וראה מה שהבאתי לעיל (סי' שכא ס"ק מא) בשם החזו"א].

אמשניב ס"ק עא

דאחד משום טלטול דהערב דהוא מקצה⁷⁰.

70) וביאר דבריו בשעה"צ להלן (סי' צח) שהרי יש כאן שני איסורים, הן איסור עשיית גומא שאסור לכתחילה אפילו במקלקל והן איסור מוקצה, ולכן העמידו חכמים דבריהם אף כשמחמת כן תתבטל מצות הכיסוי.

ואף שמותר לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש [כמו שפסק הרמ"א לקמן (סי' תקט ס"ז)], ביאר במשגיב שם (סי' לא), וראה שעה"צ לעיל (סי' תצה ס"ק כג) שאין הדברים אמורים אלא בגון שמטלטל אפר כדי לאפות במקומו, או לטלטל אבנים המתוחות על פירות כדי לאכול את הפירות שתחתם, אך להשתמש במוקצה או ליהנות ממנו ולאכול אותו אסור גם ביום טוב. ומקור דבריו (ראה שעה"צ שם ס"ק לו) בדברי המג"א (שם ס"ק טו), שביאר שמשום טעם זה אין מבטין את הדם באפר שהוא מוקצה.

ואף שמותר לטלטל מוקצה כלאחר יד בגופו, כמו שפסק השו"ע לעיל (סי' שיא ס"ח), דעת הגר"שו אויערבך (שש"כ פ"ב הע"ז ז) שאי אפשר לבסות את הדם כלאחר יד משני טעמים:

א) כיסוי הדם באפר נחשב שימוש במוקצה [וכמו שכתב המג"א, הובאו דבריו לעיל (סי' עא), וצ"ע שם שהמהר"ש"א (ביצה ח, א על תוס' ד"ה אמר) חולק על כך], השימוש בו אסור גם כלאחר יד. ב) מובא בגמרא (חולין פ"ו, א) שלכתחילה יש הלכה של יושפך וכיסוי, כלומר שבאחתו אופן שבו שפך את הדם דהיינו בידו כך גם יבטנו, ולא בדרך ביוק ברגלו, לכן כל כיסוי כלאחר יד נחשב דרך ביוק ואסור לכתחילה. כמו כן [מחמת הטעם הראשון], אין להתיר לטלטל את האפר מן הצד על ידי כלי ולכסות בו את הדם, אף על פי שפסק השו"ע (שם) שטלטול מן הצד מותר לצורך דבר המותר, שכן שיכסוי הדם אסור מחמת שימוש במוקצה ואפילו כלאחר יד, שוב אין נחשב הטלטול מן הצד כטלטול לצורך דבר המותר.

אמשניב ס"ק עג

דהוא קלאכה שצ"ח צריך לגופה, ונ"מ הוא קלקל⁷¹.

71) ואם היה רק טעם אחד להקל, או הטעם שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה או הטעם שהוא מקלקל, כתב השיטה מקובצת (ביצה ח, א ד"ה פטור עליה) שהיה על כל פנים אסור מדרבנן לטול את העפר ולכסות בו, ורק מחמת צירוף שני הטעמים מותר הדבר אף מדרבנן. והגר"ש אלישיב הביא (הערות ביצה ט, ב עמ' ע) שהפלו"א חריפתא (שם פ"א אות ג) כתב שמה שאין בנטילת העפר איסור מדרבנן הוא מחמת שני הטעמים הנ"ל בצירוף מה שנטילתו היא לצורך מצוה [וכן נראה שדעת המשגיב].

אמשניב ס"ק עז

מפל פקום פטולד גמור פנה"ח וכו', פלי עלמא מודים דאסור בטלטול⁷².

72) ומכאן שגם אפר הנוצר מעישון סיגריה או מקטרת דינו כמוקצה אף ביום טוב, ודעת הגר"שו אויערבך (שש"כ פ"ג הע"ז מה) שאף שמותר לטלטל מוקצה לצורך אוכל נפש [ראה מה שהבאתי לעיל (סי' עא)], אסור לנקות את המקטרת מהאפר שבה לצורך עישון, שכן לא התירו לטלטל מוקצה אלא לצורך אוכל נפש, ולא לצורך דבר שאינו אוכל נפש ממש אלא ששדה לכל נפש והותר מדין צותן⁷³.

ולענין טלטול מאפרה, כשאין בה אפר, דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יהודה פ"ג ס"יב ט"ק פג) שבשבת דינה ככלי שמלאכתו לאיסור [אף על פי שהיא כלי המיוחד להנחת אפר הסיגריות שהוא מוקצה, ולכאורה צריך להיות דינה כארנק שמקפיד להניח בתוכו רק מעות, שכתב המשגיב לעיל (סי' שי ס"ק כה) שמוסתמא מיחד לו מקום ומקפיד שלא להשתמש בו השמש אחר ולכן דינו כמוקצה מחמת חסרון כ"ס, מ"מ כיון שהיולות לזרוק לתוכה גם פסולת אהרת, דינה כסתם ארנקי שאין דרך להקפיד מלהניח בו דברים אחרים, שכתב המשגיב לעיל (שם ס"ק כז) שדינו ככלי שמלאכתו לאיסור], וביום טוב היא מותרת בטלטול.

73) ראה מה שכתבנו לעיל (סי' עא).

אמשניב ס"ק עט

דשירו רבנן מקצה פדיעבד, שלא לבעל מצות פסויה⁷⁴.

74) כלומר שהתירו איסור מוקצה כדי שלא תתבטל המצוה. וראה לעיל (סי' תמו ס"ק ז) שהבאתי מקומות נוספים בהם דן המשגיב לענין איסור מוקצה במקום קיום מצוה.

ודעת השער המלך (פ"ב מהל' יום טוב הי"ד) שאולי יש לחלק שדוקא בכיסוי הדם התירו איסור הרבנן, משום שאם נאסור את הכיסוי, נמצא שביטל מצוה בקום ועשה משעה ששחט [ששחט ללא כיסוי], מה שאין כן בשאר מקומות שמחמת האיסור הרבנן הוא יבטל את מצוה התורה רק בשב ואל תעשה [רק שצ"ע שבתוכי' (ביצה ח, ב ד"ה תני) לא משמע כן].

ודעת הגר"ש קניבסקי (קהלות יעקב ביצה ט"ז ז) שיתכן שאין ללמוד מכיסוי הדם להתיר טלטול מוקצה או שאר איסורים הרבנן לצורך קיום מצוה, שדוקא לגבי מצות כיסוי הדם שבה טלטול האפר בידו נחשב חלק ממצות הכיסוי, שהרי אי אפשר לקיים את המצוה בלעדיה מחמת ההלכה של יושפך וכיסוי: שצריך שיכסה בידו [ראה מה שהבאתי לעיל (סי' עא)], ומכיון שהכיסוי הוא חלק מהמצוה אם כן דחיית האיסור היא בזמן קיום המצוה, ולכן מתירים את האיסור הרבנן, מה שאין כן במקרים בהם דחיית האיסור קודמת לקיום המצוה, כגון לעלות לאליל לצורך הבאת המשך בעמוד הבא

הלכות יום טוב סימן תצח

באר הגולה קי

(עא) מבעוד יום. ואם עבר וישטט, אם יש לו דקר (פרוש) פצין יחד של פרזל שחופרין בו את הקרקע נעוץ מבעוד יום (עג) בעפר תחוח, (עד) מכסהו בו (נאפלו הנה צריך (עה) לכמה דקירות, שרי) (כ"י): טו באפר פינה שהסק מערביוס-טוב (עו) מתר לבסות בו, אכל אם הסק ביום-טוב (טז) (עז) אסור (עה) אלא-אם-בן *הוא (ח) חם *שראוי לצלות בו ביצה. *ואם שטט, מתר לבסות בו (עט) אף-על-פי שאינו ראוי לצלות בו ביצה (פ) ומיהו, עדיף טפי לבסות בדקר נעוץ בעפר תחוח אם יש לו) (כ"י) בשם הרא"ש וטור):

שערי תשובה

אברהם סי' ג. וענן בגדיד כלל ד סימן ד דמ"ש רש"י הוסיף בפה הנה לעפר שלבטה אבל לעפר שלמעה אסור לטלטל ע"י הוסיף וצריך שפשה בו בעשה, ודלא כמו דקדוהי טכחי מתא להוסיף עפר בפה ולכסות בו מלמעה, ומכ"ש בעפר שרגלי הרבים דורסים לא מחגי לה הוסיף כ"י. ע"ש:

באר הגולה

שם כמה שסיים התורכי בעצמו וכתב: 'ובפרק כלל גדול פירש לאסור משום רבי אלעזר ממיז', הלא שם מניד גשולש במתכונן דלא שיק הפרא דרבי שטעון, ובכאן הוסיף דוקא באינו מתכונן כדמוכח בסוף דבריו. וצריך עיון, וכן כתב בקריימנדים במשפחותיך אות יב וכן כתב בחמ"ט'ושה בשם הקריימנדים, תולא דקריימנדות שם דבור המתחיל וכן ביום-טוב: * הוא חם (כו'). מכאן שמתר לבסות אף באקר חם⁷⁶ (אחרונים): * שראוי לצלות בו ביצה. עין מגן אברהם שכתב דגהלים עומדות אסורין בטלטול ביום-טוב. וענן במאמר-תורכי שכתב מאד, דמאי מקצה יש בהו, הלא גהלים עומדות חמין הם גזון אלא שנקטמו קצת, ויכלעיל פיסטון רגנ, ואפשר לבשל בהן, ואם-כן אמאי נרע מאפר חם, עין שם; והאמת מבאר להדיא בפסחים כ"י דהקתלים עומדות אפשר לבשל בהן, וכן בספר הרפ"ד-נתנאל טמה על זה דמא עדין עומדות למלאכתן הראשונה ונעל-כן פתח ונראה לו דטעות-סופר הוא במגן אברהם וצריך לומר 'מתר לטלטלן'. ועל-כן נראה לי דעומדות לאו נוקא, אלא בעתו גהלים שנקבו, וכן מוכח בקריימנדים שכתב גהלים כבויים שאינו חמין טור טעשה נחש באקר, ונראה לומר, דגם גהלים באקר נולד כמו אפר, דמעקרא עצים והשפא גהלים. וענן במחצית-השקל שכתב דאם הקעה שוב מתיי⁷⁷, וכמו אפר שנעטנו וחדו ונתחמם, כמבאר לקמן תקי' במגן אברהם, ומשום דאין מקצה לחצי שבת, והוא הדין דמתר לנפח בהן אם מתיי אצל גהלים לחיטות כ"י להבעייתן, ואף-על-גב דעל-ידי הנפיתח ימים במקומם, לית לן בה⁷⁸. ובעקר הדין יש לענן, דלענין דעתי אף בנעטנו לגמרי אין זה מעשה חרש, דעדין עומדות למשמשתן הראשון, דבשם שמשתיקן בעצים הוא הדין בגהלים עצלי, ובפנט בנמינו שומכעון השמים רק בגהלים. אחר-כך מצאתי שומכאים בשם ספר קהלת-יצקב שומכאים דגהלים חמין שאינו ראויין להבעייתן אותן לדרך בשול וצלי אסורין לטלטל, אבל גהלים חמין כמו עצים להסקה: * ואם שטט מתר לבסות. עין בשערי-מציין טעם בשם הרא"ש, משום דהו אסורא הוא, וצריך באיר, דהא במבאר דף ח עמוד ב' טאי שגא טפס דצביד

באר היטב

הבא בנדו אפלו אינו מוכן כלל לבסות בו אם אין לו אפר פינה שהסק מעייט: (טז) אסור, ואם הסיק עצים ע"ג אפר של אהמול ותערב האפר של היום בשל אהמול בענין שלא היה נפר מעולם, בטל ברב, כיון דעקר אסורו הוא מדבריהם, מ"א. ע"ש: (י') חם.

משנה ברורה

(פג) דתישת רגבים הוא מלאכה גמורה, והוא תולדה דטוח⁶⁹, ולא התרה ביום-טוב, והוא הדין באפר של הסקה שהסק מבעוד יום, דמסקמא מוכן הוא לכל תשמיש, ויכלקמה בסעיף טו. ויכשיש לו עפר מוכן או אפר, ויטלטלו ויניח למשה במקום שישטט, ואתר השחיטה יכסנו בהם גם למעלה, דצריך פסוי בתחום למשה ולמעלה, כמבאר ביונה-דעה סימן כח. וענן שם ביונה-דעה, דאם שטט על-גבי קרקע קשה ויש שם דם הרבה, יטל קצת ממנו ויתנו בעפר תחוח ויכסוהו, אכן אם נתכבש הדם קצת (פג) אסור לגרו ביום-טוב, (עז) דשפא אתי לאשוני גמות דהרי מלאכה דאורייתא: (עא) מבעוד יום. דאם ירצה לחפר ביום-טוב כדי לבסות, (פה) יש בזה תרי אסורי: אהר משום חפירת גמא, ואהר משום טלטול העפר דהוא מקצה⁷⁰, ומה שכתב 'אם יש לו' וכו', דאם אין לו לא יכסוהו (פו) עד הערב: (עב) דקר נעוץ מקורע יום. דעל-ידי-דעה שנועוץ דקר בקרקע (פז) הרי לה הקרקע קתפור ועומד. ודעת (פה) כמה פוסקים, דבעינן שיעוץ בקהדיא לשם הכנה לצורך מתר: (עג) בעפר תחוח. ובעפר קשה הלא צריך לכתש כדי לבסות ואסור, ובג"ל. ואף-על-גב דתחוח נמי (פט) הלא קעביד גמא עכשו בהוצאת העפר, אין בזה אסור האוריתא, דהוא מלאכה שאין צריך לגופה, וגם הוא מקלקל⁷¹, והתירו בדיעבד פששטט, משום מצות כסוי. (ס) ומשמע מהפוסקים, דתשש גמא אינו אלא פשה רק מעט עפר תחוח באמצע וסביב קרקע קשה, וכשנטול העפר נשאר גמא, אבל פשה עפר תחוח הרבה סביב אין עושה גמא בטחילתו, שמד שנטול העפר נשאר עפר אחר במקומו, ומכל מקום לענין לשחט לכתחלה, אפלו על סוף עפר פנה (לא) אסור, דנעיצת דקר אינה חכנה גמורה להוציא מירי מקצה, שהרי מקום לא נטלו להעפר במקום חבורו מבעוד יום, ולא התירו על-ידי נעיצת דקר אלא בדיעבד לשקבר שטט: (עד) כובסוהו בו. וכתבו האחרונים, דאם העפר תחוח היה הרבה עד שלא נעשה גמא על-ידי נטילתו העפר, יכול לבסות בדיעבד פשכבר שטט אפלו לא היה שם דקר נעוץ מבעוד יום: (עה) לכמה דקירות. ששפועץ דקר להכנה, מסתמא דעתי הנה להכין מן העפר (עז) פפי השעור שיצטרף לו לכסוי. (עז) ויש מאחרונים שסוכרין, דהכנה שהכין מאהמול לא מהני אלא לאותו דקר שנועץ, שהזמינו לקר, אכל לא לדקר מתדש בשביל זה, וכל-שכן להפוסקים שסוכרין דהשעם דבעינן דקר נעוץ מבעוד יום כדי שלא יהא חשש חפירה ביום-טוב, (עז) פשיטא דאסור לדקר מתדש ביום-טוב: טו (עו) מתר לבסות בו. הנהו אפלו לשחט לכתחלה על דעת זה, דהוי לה מוכן, דכיון שהיה אפר מאהמול, דעתה עלוה לכל מלי שיצטרף: (עו) אסור. ונאפלו להפתירין מקצה, ונאפלו בגולד, (עס) מפל מקום בגולד גמור פנה⁷², דמעקרא עצים והשתא אפר, פלי עלמא מוידם דאסור בטלטול⁷³, ואם הסיק עצים היום על-גבי אפר של אהמול ונתערב האפר באפר של אהמול נענין שלא היה נפר מעולם בפני עצמו פלי תערבת, דבזה ליכא פללא דדבר שיש לו מתירין אפלו באף לא בטילן, (עו) בטל ברב: (עז) אלא-אם-בן הוא חם שראוי וכו'. דאתמול בעודן עצים היו מוכנים להסק ולבשל ולצלות, ועודנו בתשמישו זה, ואידי דחיי לאפייכי בה מידי (עז) לצלית ביצה, שקיל לה נמי ומכסה בו להדם: (עט) אף-על-פי שאינו ראוי. דשרו רבנן (עס) מקצה בדיעבד, שלא לבטל מצות כסוי⁷⁴: (פ) ומיהו, עדיף טפי

שער הצייון

(פג) מגן אברהם: (פג) מגן אברהם ושיא: (פד) מחצית-השקל בבאר הכרי סמגן אברהם: (פה) תוספות ורא"ש: (פו) וקב"ס: (פי) ב"ח לדעת רש"י ורבנו תם: (פח) תוספות ורא"ש. וענן פרי תולש: (פז) גמרא ופוסקים: (ס) תוספות ושאר פוסקים: (לא) פרי חדש בשם הרשב"א, וכן פסק הגר"א, ודלא כנהיב-היים בשם הרד"ש וטב"ס: (כ) תפשוט דמקום שרצה לדקר עשה הדין מתולש, מניד נסמין שהיה העפר תחוח דלא יצטרף לכתשו: (כז) סמ"ו לקמן בסעיף יט: (ל) ב"ח: (לז) אחרונים: (לו) מגן אברהם ואל"ה ובה ושיא. וענן בחט"ר משה מה שכתב פנה: (לז) רש"י. וענן בקריימנדים שמענין דאפלו אינו ראוי רק להקשיר משקה שנועטן פס"ן אין עליו שם מקצה: (מ) ואף-על-גב דבסעיף יד לא שריון לבסות רק באם היה דקר נעוץ אבל לתחלה אסור, שאני הטם דאיכא תתיי אסורי: מקצה, ונשפית גמא דגמ"ן אסור לכתחלה אפלו במלכל, ובכיון זה העמיתו חכמים דבריהם, מה שאין פן פאן דליכא גמא מקצה לחוד (תוס' הרא"ש):

הלכות יום טוב סימן תצח

טז ההקנים (י"ב) עקר הרבה (פ"א) לביתו לצרף גנתו (כ"ב) והוא בנוס במקום אחד, מותר (כ"ג) לבסות בו, שכל זמן שהוא צבור, דעתו עליו (פ"ד) לכל מה שיצטרף, אבל אם ההקנים מלא קפה לצרף גנתו לא, שמאחר שהוא מועט בטל: יז *ההקנים אדם (פ"ה) מלא קפתו עקר לפית (י"ט) (כ"ו) פתם ועושה בו כל צרכו (כ"ז) (כ"ח) וצ"ל לעיל סימן שח פ"ד (כ"ח), ולא אמרינן שהוא בטל (פ"ח) אגב קרקע הפית; והוא (כ"ט) שיחד לו קרן-זוית, (צ"א) דכיון שלא שטחו מוכחא מלתא דלצרבו פ"ע לה, (צ"ב) ונ"אם הוא

ד דקניא שם דבתי
קפויש רשי"ה שם
מקרא דכ"ב והיה
ו שם סימא דכ"ב
וקרא ד פריש, וכן
צ"ד דקר נעתי,
ורקא נרי אורי בעפר
תחת זמני שקתבו
הער ובכתיבתי

באר היטב

נשאר גמא תחמיה ע"ש, והמ"א קתב דמירי בעפר תחת כ"כ הרבה דלא עבד גמא, שמיך שנטול עקר נטול עקר התקיה, ע"ש, ואם שטח ע"ג קרקע קשה ויש שם דם הרבה, יטל קצת מניו ויתנו בעקר תחתו ובסוהו כמ"ש בי"ד סימן כח ס"ז, אבל אם נתבשר תום קצת אסור לגרו כ"יט דקמשנה גמות בפית והוי מלאכה דאורייתא, ע"מ"א. מותר להוציא נר מתוך החול בי"ט, שהגמא נעשה סאליו, אבל אסור לתקב הנר לתוך החול, שנעשה גמא, ס"א, ע"ש: (י"ט) פתם. אבל אם ההקנים לבסות בו דם צפור אסור לבסות בו צואה, דם צפור ודאי שיוע סתמול

מכאן שמתר לבסות באפר חם, ולא ילש טועין ואוסרים כסוי באפר חם, ט"ז: (כ"ט) עקר. ובקשר תחתו מני, שאינו מחסר לא חפינה ולא חתישה אלא חכמה, ואע"ג דס"ל לעיל כסיד דאי ליכא דקר נע"ז ש"ך חפירה, הינו בקרקע עולם, אבל הכא שהכיא עפר ממקום אחר תתנו בקרן-זוית, לא שנה חפירה קלל, כ"י. ותש"ו פתב דכאן אורי שאותו עפר תחתו מנה על התרין כמו הר וכל שהוא נוטל משם למעלה אין שיבות חפירה, ובסיד דכ"י דקר נע"ז אורי בקרקע שנה, ואע"פ שהוא עפר תחתו מ"מ כל שהוא נוטל משם הוי חפירה בטה שהוא חסודי שצרי

באר הלכה

גמא, משמע לתרא דאף באפר כירה שנה גמא, וכן שלא יהיה ויפל כשיקפויש, וצריך עיון שלא העירו בזה משם: * מקנים אדם (כ"ו). הני מבעוד יום, וכן מבאר לעיל בסימן שח פ"ד (כ"ב) טוב סוק קסא עקר וחול הוא מקצה לדברי הפל ואפלו לברי שמעון, כדמוכח בסימן שח ה"ל, ואפלו בשבת דקמא לו גרמי

משנה ברורה
וכו'. דרקר שהנה נע"ז מבעוד יום לכך אין בו אסור מקצה, ורק עשית גמא, דאינו אלא מקלקל במקום שאין צריך להגמא, וסביבא לה דהוה קלא מאסור מקצה. אגב פמה (כ"ט) אחרונים חולקים אהנה"ה זו וסביבא לה להפקד, דמוטב לבסות באפר מקצה דאינו אלא טלטול בעלמא, ולא להגביה העפר עם הדקר,

(ק) שעושה גמא בקנים: טז (פ"א) לביתו לצרף גנתו. הנה, הוא עקר הרבה ומעוה דכל זמן שהוא צבור וכו', אבל אם נק מלא קפתו, לא, ואפלו היתם בקרן-זוית לא מני, מה שאין פו בקעיף יו שהקנים לבית פתם, אפלו מלא קפתו מותר קשיחד לו קרן-זוית, וקדלקמה. (ק"ג) ויש מן הפוסקים שסוברין, דרקא אם הקנים לגתו ממש, דאז אמרינן אם הוא מועט מלא קפה וכיוצא, בטל לגבי קרקע הגנה, מה שאין פו בטכניסו לבית או לחצר, אף-על-פי שלא הקנים אלא מלא קפה ויחד לו מקום אינו בטל: (כ"ב) והוא בנוס במקום אחד. ורצה לומר, (ק"ג) שלא שטחם צדין על-פני גנתו, אלא מנחים לעת-צעה כמו שהקנים בצבור אחד: (כ"ג) לבסות בו. ואפלו (ק"ד) לשחט לבתחלה על דעת עפר זה, וכמו שפסיב' ש"פ זמן וכו'. וכתבו האחרונים, דסעיף זה מירי גס"פן בשהיה העפר תחתו כמו ההיא דסעיף יד, קא לאו הכי אסור לבסות בו, וילעגין לשחט לבתחלה [או לשאר צרכים], צריף שיהיה תחתו פל-פך עד שלא תעשה שום גמא בנטילתו: (פ"ד) לכל מה שיצטרף. ומשמע דלכל תשמיש מותר. (ק"ה) ויש פוסקים שכתבו, שלא המירו אלא לענין כסוי שהוא צרף מנה אכל לשאר תשמישים לא, ואפלו לענין כסוי, דנקא דיעבד (ק"ו) אבל לא לשחט לבתחלה על דעת זה, ולא דמי לסעיף יו דלקמה, דכאן אין הגנה גמורה כיון שעקר' בא לצרף גנתו: ויש להחמיר בכבא 601: יז (פ"ה) מלא קפתו וכו'. מעכ"ל-י"ט טוב, ומערה אותו על הקרקע: (כ"ו) פתם. ורצה לומר, שלא חשב בקניא לצרף גמא אלא פתם, וכנ"ל: (כ"ז) ועין לעיל סימן שח וכו'. ורצה לומר, שמבאר שם (ק"ז) דמותר אף לבסות בו צואה, אף דאפשר קנה לומר דכנתו לא קנה אלא לדבר שתשמישו קדיר ודאי אבל לא לזה, דאפשר שלא יעשה המנוק צרכי פכית. ודקא בזה שהקניסו לבית פתם, דאז אמרינן דדעתו לכל מה שיצטרף, אבל אם הקניסו לדבר שתשמישו ודאי, (ק"ח) כגון שהקניסו לבסות בו דם עוף שדעהו לשחטו ביו"ט-טוב, אסור לבסות בו צואה: (ק"ט) ויש מקלין גם בזה: (פ"ח) אגב קרקע הפית. משום מעוה, וכמו בסעיף הקודם: (כ"ט) שיחד לו קרן-זוית. וגם צריך לומר לטל ממנו שנהגו ולא לעשות גמא, או דמירי שהוא תחת הרבה, דתכף כשנטל החול נפל לתוך הגמא וסתממה נאחרונים: (צ"א) דכיון שלא שטחו וכו'. עין לעיל בסימן שח במשנה ברורה סיף-קטן קמר, דאם שטחו נתבטל אגב קרקע הפית: אפלו אם הקניסו בפרוש לצרכיו: (צ"ב) ואם הוא עקר תחתו וכו'. דאם לא-כן הלא צריף כתישה ואסור. ואם מירי שלא שחט צדין, צריף שיהיה העפר תחתו כל-כך כל סביביו שבלקחתו לא תעשה גמא או שישל ממנו בשנה וינגון שנה (ק"י) משפע וגביה קצתו ובנ"ל, דאם לא-כן אסור לבתחלה על-כל-פנים לשהט על דעת זה, ובמבאר למעלה. וכתבו האחרונים, דעש"ה גמא שנה אפלו בקרקע פלוש,

שער הציור

(כ"ט) וימנא-אברהם, וכן פתבו האליה רבה ופרי חדש והג"א והביאו שכן כתב להקניא הרשב"א בספר עבודת-הקדוש: (ק"י) ונראה דלדקר פמה דקירות, כללי עלמא אינו נכון בסקום שיש אפר אף שהסק בור-באים: (ק"ב) מאמר-מכרזי בשם ספר ויגש יהודה, וכן באר הגר"א, ודלא כמו שכתב בבית-יוסף: (ק"ג) הגר"ז ממשמעות סבת-יוסף, וכן כתב בבכ"י-יוסף בשם וקנא. ויחזק שם לומר דהאי 'לביתו' שקטב בטור ושלסן-צדוק רצה לומר לבניו בינו דהניו דתכבו, עין שם, ופרוש הראשון שכתבו בפנים נראה יותר: (ק"ד) פן מוכח מרש"י: (ק"ה) גם של שלמה ובי"ח ושי"ה, וכן משמע מהגר"א לישת השלחן צדוק שסתם כפרוש הראשון שכתבו: (ק"ו) תוספות בפרוץ פתוא: (ק"ז) אור ורוע ורשב"א כדודושי משמעות הרש"למי 'הקנים עפר לטוח פו או לכדי פתו אם פא לפלף אין מורין פו, והוא כעין פתו ותרבותו האמר כש"ס דילן נדברי אור ורוע אלו מוכח גם בהנחות אשר"י, אלא שבטעות העמידו ה"ה זו שלא במקומה, ולכן לא הביאו הפוסקים, שחשבו שקאי על הא דמודים שאם שחט שיחפר וכו', עין שם, ורשב"א פתב זה להלכה בעבודת-הקדוש, וכן פתב תפרי חדש להחמיר בדעה זו וכן נוסח דעת הגר"א, וכתב פן לבאר גם דעת התוספות בפרוץ פתוא, ועל-פן יש להחמיר בזה: (ק"ח) וכן פסק המגריש"ל והפרי חודש, וכן מבאר במאור וכן הסכים המאירי, ולאפוקי מדעת הרשב"א בעבודת-הקדוש דאוסר בזה: (ק"ח) מהרש"ל ב"ם של שלמה, והובא בגמג' אברהם ופרי חדש ואלהיה רבה: (ק"ט) אור ורוע בהלכות כסוי דם בסימן שצא. ואפשר דהר"ף והרמב"ם והרא"ש שלא קהתיקו דיעא דבא דהקנים לבסות בו-צפור אסור לבסות בו (ד"ם) צואה, סביבא להו דלמקנא דרמי בזה רוב ויכא לא סביבא לה כלל למלק בין ודאי לספק, דמה שדעתו היה להכין לודאי דעתו היה גם לספק, וכי שאני משום הפתת חלבו, וילכך השמיטתו להאי מימרא, והוה שפסם המגרי אברהם על זה 'צריך עיון לפת' וכו'. ועין פתח-ציתת-השקל: (ק"י) ט"ו ושי"א:

הלכות יום טוב סימן תצח

ביאורים ומוספים

כתב הכף החיים (סי' קמא) שיכול לכתחילה לשחוט על סמך שיכחה בו. אמנם, גם במקום שלא התנה במפורש, אם יש מניעת שמחת יום טוב אם לא ישחוט, יש לסמוך על המתירים לשחוט אפילו לכתחילה ולכסות בו.

[משנב סי' פט]

וגם צריך לנהר לטל מנפח בשנה 81.

81) ומה שאין איסור בונה כמה שנוטל את העפר בשוה ומישר בכך את קרקע ביתו ומתקנה, ראה מה שכתבנו לעיל (בהקדמה לסי' שלו) בשם הכלכלת שבת.

[משנב סי' צ]

דאם שטחו נתפשל אגב קרקע הפית 82.

82) ואם שטחו על נבי רצפת אבנים או עץ שבבית, הביא בביה"ל לעיל (סי' שח סל"ח ד"ה בטל) בשם הרעק"א בשם הניירות שמשון שאינו בטל ומוחר להשתמש בו. ותמה עליו, שכיון שהטעם שהוא מוקצה הוא מחמת שבטל לקרקע הבית כשנתנו למדרס הרגלים, אם כן מה לי אם שפכו על גבי קרקע ומה לי אם שפכו על גבי רצפת אבנים, וציון, שמשלשון השו"ע אצלנו מוכח קצת שלא כמו הניירות שמשון, שממה שכתב דכיון שלא שטחו מוכחא מילתא דלצורבו בעי להו משמע שבכל אופן ששטחו אסור. והוסיף, שאף לפי דברי הניירות שמשון אין הדברים אמורים אלא כשהכניסו לבית לאיזה תשמיש ואחר כך שטחו, אולם אם מתחילה הכניסו רק כדי לשוטחו בבית, דאי שאסור לטלטלו, שהרי במה הוסר מעליו שם מוקצה שיש על סתם עפר וחול.

[משנב סי' פ]

ולא להגביה העפר עם הדקר, שעושה גמא פינדים 78.

78) ואת טעמו של הרמ"א ביאר הגרש"ז אויערבך (מנחת שלמה ביצה ח, א), שאמנם בחפירת גומא יש עבירה מדרבנן, אך היא רק אקראיתא דגברא שחפר את הגומא, אולם בעשיית המצוה אין שום כיעור, מה שאין כן בהשתמשות בעפר מוקצה, נוסף לאיסור שעובר המכסה, המצוה עצמה נעשית באיסור על ידי מוקצה, ובאופן זה המצוה עצמה נאוסה, ולכן עדיף לכסות על ידי דקר הנועץ בעפר תיחוח.

[ביה"ל ד"ה ואם]

שנף גמא, וכגון שלא יחזר ויפל בשוקתה 79.

79) אמנם לענין קמח, כתב הרמ"א לקמן (סי' תקו ס"א) שמותר לקחת קמח מן הכלי אף על פי שעושה גומא בקמח, וכתב המשנ"ב שם (סי' ד) שהטעם לכך הוא לפי שאין עשיית גומא אלא בעפר ולא בפירות ובדברי מאכל, והפרי"ח (שם) כתב, שאף שבקמח וכדו אין איסור משום עשיית גומא, אבל באפר כירה מוכח מדברי הגמרא (ביצה ח, ב, שהביאה הביה"ל) שיש איסור עשיית גומא, ואף על פי שמדברי הרא"ש (שהביאו הביה"ל) משמע שמותר, אין להקל בדבר [וצריך לתור שאפר כירה דומה לעפר]. וראה מה שהבאנו במשנ"ב להלן (סי' צא) לענין גומא בדבר שאינו ראוי לזריעה.

[משנב סי' פד]

ויש להחמיר פסקא 80.

80) ואם התנה במפורש על עפר זה שחפץ לעשות בו כל צרכיו,

המשך מעמוד קודם

בידי אדם. וביאר הביה"ל שם (ד"ה יש אוסרין) על פי דברי המג"א, שדוקא בדבר שהתחיל מבעוד יום וגמרו בשבת יש להקל מחמת שגמרו ביום אדם, ומה שסתם הרמ"א להקל במונעלים, מדובר באופן שהנכרי התחיל מבעוד יום וגמרו בשבת, מה שאין כן לגבי פת שמדובר שהתחיל בשבת. וכמו כן נחלקו אחרונים בדבר שגמרו בידי אדם מה דינו קודם שנעשה ראוי, שדעת הפמ"ג (ראש יוסף ביצה ב, א, ראה גם במשב"ז סוף סי' שח), השו"ע הרב (סי' שכה ס"ו) והחזו"א (או"ח סי' מא ס"ק טז ד"ה שבת) שאף בשאינו ראוי אינו מוקצה, כיון שיסיל לשנותו להיות ראוי [אמנם מהחזו"א (שם סי' לו ס"ק כו ד"ה רינים העולים) לא משמע כך, ויש להלך]. מאיך, דעת התהלה לרד"ק (סי' רנט ס"ק י) שכל עוד שאינו ראוי הריהו מוקצה, אלא שכיון שגמרו בידי אדם לא אומרים לאהר שנשתנה ונדיה ראוי ימינו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכלי יומא, וראה מה שכתבנו במשנ"ב לעיל (סי' שכה ס"ק יז), ובביה"ל שם (ס"ד ד"ה יש אוסרין).

77) שטלטול מוקצה על ידי נפיוחה, כתב השו"ע לעיל (סי' שח סמ"ג, ראה גם רמ"א שם ס"ג) שמותר.

אמנם לענין להסיק בעצים מוקצים כגון שברי כלים, שפסק השו"ע לקמן (סי' תקא ס"ו) שאין מסיקים בהם, כתב המשנ"ב שם (סי' כג) שאפילו אם אינו מטלטלם כלל אלא שורפם במקום שמונחים שם גם כן אסור, כיון שמעשה ההדלקה שעושה בעצים שנדלקים חשיב בטלטול.

שופר וכדו, שבהם לא התירו את האיסור דרבנן, וכעין זה דעת הגר"ש אלישיב (הערות ביצה ח, א).

[ביה"ל ד"ה הוא חם]

מפאן שפטר לכסות אף גאפר סס 75.

75) ואפילו באפר חם מאד, כתב בפסקי התוספות (ביצה אות כח, הובא בדעת תורה) שמותר לכסות, ואין אומרים ששורף את הדם. אמנם אם יש בו ניצוצות, כתב המטה משה (על השמלה חדשה סי' כח הלכות שחיטה וכיסוי ביום טוב ס"ד) בשם הובחי שלמים ומנחת יוסף שיש לזיזר מלכסות בו ביום טוב מחשש כיבוי.

[ביה"ל ד"ה שראוי]

דאם הקצרו שוב ממרין 76, ואף על גב דעל ידי הנפיוחה זנים סמקופים, לית לן בה 77.

76) אבל קודם שהובערו אסורים, ואף על פי שגם קודם שהובערו הרי יכול היה להבעירם [ובאופן שהביא הביה"ל להלן], ואם כן צריך להיות דינם בדבר שגמרו בידי אדם, כלומר שביד האדם לשנותו ולהביאו למצב שיהיה ראוי, שאינו מוקצה, וכמו שסתם הרמ"א לעיל (סי' רנט ס"ד, ראה ביה"ל סי' שכה ס"ד ד"ה יש אוסרין) להקל לענין אינו יהודי שעשה ביום טוב מונעלים כדי למוכרם, שאין מוקצה. אמנם כבר הביא השו"ע לעיל (סי' שכה שם, ראה משנ"ב שם ס"ק יז) מחלוקת הפוסקים לענין פת שאפה אינו יהודי לעצמו בשבת, האם אינה נחשבת מוקצה מחמת שגמרו

הלכות יום טוב סימן תצח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק צא]

והוא הדין בפעם שבבבליים⁸³ וכו', אף-על-פי שפעשה גמא מפילא, לית לן קה⁸⁴.

83) וכתב לעיל (הקדמה לסי' שלו) שהחופר במקום הראוי לזריעה, חייב משום חורש, והחופר במקום שאינו ראוי לזריעה בגון בית, חייב משום בונה. ומה שאסור לחפור גומא בכלל, כתב החזי אדם (כלל מ ס"ב) שאיסורו משום בונה. וראה מה שכתבנו שם (הערות 4-5).

84) ואם כשמוציא את הנר נעשית גומא רק במקום הנר עצמו, כתב החזו"א (או"ח סי' נא ס"ק טז ד"ה קיי"ג א') לענין הוצאת עמוד התחוב באדמה, שאם נעשית גומא רק במקום העמוד עצמו, פשוט שאין בזה איסור, שהרי אין זה אלא כמוציא פקק, שהרי הגומא כבר היתה גם קודם הוצאת העמוד. אלא שמדברי הגמרא (שבת קי"ג, א) שביארה שאין חשש בהוצאת עמוד משום עשיית גומות כיון שגומות ממילא קא הויין, נראה שיותר גם אם כשמוציא את העמוד מתרחבת הגומא, ואפילו אם יש בזה 'פסיק רישא' (ובטעם הדבר כתב המשגיב לעיל (סי' שיד ס"ק יא, בשם המג"א והג"ר א), שכיון שאין צריך לגומא הרי זו מלאכה שאין צריך לגופה ואין בזה אלא איסור רבבן, וגם הוא מקלקל וגם נעשה כלאחר יד).

[משנ"ב ס"ק צב]

ויש עוד מין פוי שהוא פקקת בפני עצמו⁸⁵.

85) וגם שור הבר הנקרא 'בופלו', כתב הרמ"א (יו"ד סי' כח ס"ד) לענין הברכה על ביסוי דמו שהוא ספק חיה ספק בהמה, ואין לברך על ביסוי דמו (והשו"ע שם כתב שנהגו שלא לכסות כלל את דמו). ולענין ביסוי הדם של בן פקועה של היה שהפריס על גבי קרקע, ראה מה שכתבנו להלן (ס"ק צו).

[משנ"ב ס"ק צד]

ושמא יתבלע פקקת ולא יקא רשומו נכר ויבטל מצות פסוי⁸⁶.

86) ולשוחטו לכתחילה ביום טוב ולשמור את דמו בכלי עד הלילה ולכסותו און, כתב הרא"ש (חולין פ"ו סי' א) שאי אפשר לעשות כן, לפי שאין שוחטין לתוך כלים [ראה שו"ע יו"ד סי' יא ס"ג], הובא בביה"ל (ד"ה ולערב). והביא הגרש"ז אויערבך (מנחת שלמה ביצה ח, א ד"ה כו) שמננה שלא תירץ הרא"ש שאין שוחטין לתוך כלי כי בכך הוא מבטל את הכלי מהיכנו, למד הצ"ח שמותר לבטל כלי מהיכנו לצורך שמחת יום טוב. אך תמה עליו הגרש"ז אויערבך, שאף שמתברר שהדין אכן כך, מי"מ אי אפשר להוכיח זאת מדברי הרא"ש, שהרי לדעת רבי שמעון [שאין לו איסור מוקצה] יכול להאכיל מקצת הדם לכלבים ולקיים את מצות הכיסוי בשאר הדם, ואם בן כשישוחט לתוך הכלי אינו מבטלו

מהיכנו, וכן יכול לשחוט לתוך כלי שיש בו כבר דברים אחרים המותרים וממילא אינו נהיה בסיס לדבר האסור, או שיכול לשחוט לתוך כלי שהוא כבר מוקצה עוד קודם ששוחט לתוכו, וממילא אינו מבטלו מהיכנו.

ומדברי הרא"ש יש להוכיח שאין חובה לכסות את הדם מיד בסמוך לשחיטה, ומכאן הקשה הברוך טעם (בגליון על הכרתי ופליתי סי' כח ס"ק א, מהדורת זכרון אהרן) על הפלתי (שם) שחידש שעיקר מצות כיסוי היא לכסות תיכף משיצא הדם מן הנשחט, ואם אחר ממש ביטל מצות כיסוי [הדעות הפוסקים על חירושו של הפלתי, ראה דרכי תשובה שם (ס"ק ג)].

[משנ"ב ס"ק צו]

פקקת שלא יטעו לחשוב פי פוי חיה ופיקת⁸⁷.

87) ולענין בן פקועה של היה שהפריס, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק כה) שאף על גב שפסק השו"ע (יו"ד סי' יג ס"ב) שטעין שחיטה מדרבנן, מי"מ לא יכסה את דמו ביום טוב, אפילו אם יש לו עפר מוכן, ואף על פי שהטעם המבואר בשו"ע לכך שאין מכסים דם כיו ביום טוב כשיש לו עפר מוכן, אינו שייך בבן פקועה, שהרי הוא היה וראית וחלבו מותר, מי"מ כיון שחובת שחיטתו אינה אלא כדי שלא יבואו להחליפו בשאר בהמות ויבואו לחושדו שאוכל בלא שחיטה [ראה ש"ך שם ס"ק ד], וכמו כן יש אומרים [ראה ט"ז שם ס"ק ד] שבריעבד מותר בלא שחיטה, אם כן כיסוי דמו נחשב טירחה שלא לצורך, ולכן אסור לעשותו ביום טוב.

[משנ"ב ס"ק ק]

רוקח לומר, שפקקת לבסות⁸⁸.

88) ואף שלא התיר הרמ"א לכסות את דם הבהמה הנמצא באמצע החצר הנחשב כגרף של רעי אלא בעפר המוכן, ולא התיר לעשות כן גם בעפר שאינו מוכן, מי"מ דעת הגרש"ז אויערבך (ש"ש"כ פכ"ב הע' קכד) שאין להוכיח מכאן שאסור לטלטל מוקצה לצורך כיסוי גרף של רעי [שהסתפק בזה בשו"ת הר צבי (או"ח סוף סי' קצו) האם כשם שמותר לטלטל גרף של רעי שהוא מוקצה כדי לפנותו, מותר גם לטלטל מוקצה כדי לכסות גרף של רעי], כיון שאפשר לומר שאין דם הבהמה נחשב ממש לגרף של רעי, אלא הריהו כלכלוך בעלמא, וכוונת הרמ"א דחדי 'בעין' גרף של רעי ושלכן מותר לו לטרוח לכסותו ביום טוב, אך רק בעפר מוכן. והוסיף, שיש ראייה שאין זה גרף של רעי ממש, ממה שכתב הביה"ל (בסוף ד"ה אפילו) שלדעת הגר"א יהיה אסור אפילו בעפר מוכן, ואם נחשב דם הבהמה גרף של רעי ממש, מדוע נאסור בעפר מוכן [אך ראה דברי הביה"ל (ד"ה בקרן זוית), וצריך ביאור]. וסיים, שבמאורי (שבת מז, א) כתוב במפורש, שכשם שמותר לטלטל גרף של רעי כך מותר לטלטל עפר כדי לבסותו.

הלכות יום טוב סימן תצח

קיא

באר הגולה

זו משנה הלוי ס"ג
ט נזרא ביה ח'
י פשוטו וכן משמע
סדרו היא יש שם
כ בריהא שם וכו'
זשי בר ואטיאה

עפר תחות, מתר לכסות בו: י"ח (כ) (צב) "כוי (פרוש, בריה שנוקדה (צג) מתפש וצבי) (צד) אין שוחטין אותו ביום-טוב, ואם שקטו אין מבסין את דמו טאפלו יש לו (צה) עפר מוכן, (צו) מפני שהרואה לאמר נדאי היה הוא, דאם לא-כן לא היו מטרחיין לכסות דמו ביום-טוב, ויבוא להתיר חלבו. (צז) *וְלַעֲרֹב אִם רְשׁוּמוֹ נָפַר וְכִסְפוֹ: הגה ודוקא ששחטו * בקרן-זוית וכהאי גוונא, אכל אם שחטו באמצע החצר, (צה) *אפלו דם בהמה יכול לכסות (צט) אם יש לו עפר מוכן, (ק) דתרי לה כגוף של רעי וצריך לכסות שלא יתלכלכו כליו בחצר (הגהות אלפי סרס קמא דביצה): י"ט (קא) כשחט בהמה וחסה (כל) (קב) ונתערב דמם ויש לו עפר מוכן או אפר פינה, אם יכול לכסותו (קג) בדקירה אחת, שאינו צריך להרבות בשביל דם

באר היטב

ששחטו, וזאה הרי ספק אם יעשה המעוק צרכיו במקום הפאוס, י"ש"ט, מ"א: (כ) כ"י, עין י"ד סימן כח: (כל) ונתערב, בענין שחייב בכסוי, עין ב"ד

משנה ברורה

קמו בכאן שהעפר כבר נתלש ונחפור, והוא הדין בעפר לשבילים⁶⁸. (ק"ה) ולפי זה אין לתחוב גר בכלי מלא עפר, אם העפר קשה קצת שנצטעה גמא פתחיבתו ודאם העפר תחית, דכשיצאצאי מתחור ותפל, אין זה תשוב עושה גמא, ומכל מקום להוציא גר מעפר זו אף-על-פי שנצטעה גמא ממילא, לית לן בה⁶⁹: י"ח (צב) כוי, פרוש וכו'. ויש עוד מין כוי (ק"ז) שהוא בריה פפני צצמו⁷⁰ והיא ספק-חיה ספק-בהמה, ונתכין להו הקרי שניהם, דטעוין כפוי קחיה ונתלבן אסור בהמה: (צג) מתלש וצבי, רוצה לומר, צבי הקא על התנישה, דאלו פליש הקא על הצביה, אף דגם-פן חלבו אסור מכל מקום שוחטין אותו ביום-טוב, כמבאר ביוה-דעה סימן כח סעיף ג בקהרונים שם: (צד) אין שוחטין אותו ביום-טוב. שהרי אי אפשר לכסות דמו עד מוצאי יום-טוב, (ק"ז) וישמא יתבלע בקרקע ולא יתא רשמו נפר ויבטל מצות כסוי⁷¹: (צה) עפר מוכן, ואפלו התינו בהקרא לשם כסוי כוי (מאירי). ועין בצ"ח שדעתו, ודוקא כפוי שהוא בריה פפני צצמו, אכל בגולה מצבי הקא על התנישה, אם התינו קריא מערב-יום-טוב לכסויו מתר לשחט אותו ביום-טוב, עין שם טעמו: (צו) מפני שהרואה וכו'. רוצה לומר, כדי שלא יטעו לחשב פי כוי חיה ודאית⁷² היא מדשרי טוחא ביום-טוב, (ק"ד) ויש פח פיר חכמים לכשל מצנה בשב ואל תעשה כדי שלא יבוא לידי מקשול בספק פרח בקיים ונעשה: (צז) וְלַעֲרֹב אִם רְשׁוּמוֹ נָפַר, ולידין דעושיין שני ימים, (קט"ו) צריך להמיתו בפסו עד מוצאי יום-טוב שני: (צח) אפלו דם בהמה, ומשמע הכל-שפן דם כוי המתר לכסות, פיון דבלאו מצות כסוי צריך הוא לכסות משום מאוס, ושוב לא יטעו להתיר חלבו, ויאמרו מכסה הוא בשביל שלא יתלכלכו כליו, ועין במגן-אברהם שמצדו, דאין להקל פנה לכסות רק היכא שמוכח באמת בשביל שלא יתלכלכו כליו, אכל אם מוכן רק לשם מצות כסוי, אסור, ועין באור הלכה: (צט) אִם יֵשׁ לוֹ עֵפֶר מוּכָן, גוף שהכניס מלא קפהו עפר בסתם, כפסיעי י, (קט"ז) או שהכין לכסות בו צואה, מוכן הוא גם לזה: (ק) דתרי לה כגוף של רעי וצריך לכסות, רוצה לומר, (ק"ז) שדרכו לכסות⁷³ וכו': י"ט (קא) שחט בהמה וחסה, והוא הדין (ק"ח) כוי וחסה: (קב) ונתערב דמם, והנה דם החיה (ק"ז) מרבים עד כדי שאם היה דם-בהמה מים היה נפר אדמומית דם החיה - פנה בחל חייב בכסוי, וכמבאר ביוה-דעה סימן כח: (קג) בדקירה אחת, לאו דוקא, (ק"ט) והפונה, שאין צריך להרבות בטלטול עפר בשביל דמי

באר הגולה

כרבי שמעון דמקצה שרי, אפלו הכי שדף לגבי עפר שם מקצה: * וְלַעֲרֹב אִם רְשׁוּמוֹ נָפַר, וכהבו הרבה אחרונים ושי"ף ביה-דעה סימן כח סעיף-א קטן * בשם סדרישה וכן הביא באגרות-אלהו שם בשם כמה אחרונים, ועין שם בחיובי רבי עקיבא איגרי, וכן כתב הפגון-אברהם], דאפלו אם ירצה לתן עפר מצט בכלי וילקבל הדם בחוכו ודכלי עפר תלא אין מקבלין דם בכלי, משום דדריה עכ"ל שם וריקה לעבודת גלולים, כמבאר ביוה-דעה סימן י"א גס"פן אין נכון ביום-טוב, דכנהו גס"פן יש חששא דשמא יאמרו כדנהמירו לתן עפר ששם מנה דתרי חיה הוא ונתנו לשם כסוי: * בקרן-זוית וכו'. עין שבת קכ"א עמוד ב דמשמע שם ודוקא באשפה ששחזר אין בו משום גוף של רעי אכל בשאר החצר לא חלקו בין אמצע לזוית, ועל-פסוק דדם אין נחשב כגוף של רעי, ואס"פן אף באמצע נמי אסור, וצריך עיון קצת: * אפלו דם בהמה, עין משנה בורה, והמגן-אברהם הקשה על זה מסיבות הש"ס דף ח דמקשה: 'אי הכי בחל נמי, ומשני בחל אמרי לנקר חצרו הוא צריך', ומדאסרין ביום-טוב, אלקמא ביום-טוב לא אמרין לנקר חצרו הוא צריך, ומוכח דאסור לנקר חצרו ביום-טוב, וכתב דדמק לומר דהש"ס מרי ששחט בקרן-זוית, דאס"פן אפלו בחל נמי, עד כאן לשונו: ועין באלהי רבה ממאמר-הרדכי ונהר-שלום שהספימו לחרוץ א' דהפגון אברהם, דהש"ס טרי בקרן-זוית, וקשית הפגון-אברהם דאס"פן בחל נמי, פרוש, דבחל בודאי דרכו לנקות חצרו בכל זוית ולא-כן ביום-טוב, פל שאין מטען במקום עוברים ושבים אסור לנקות ונתרצם אינו פשוט כל-כך, כמו שפתיח לקפהו, ודע, דעל-פל-פנים מוכח מסתימת הסוגיא דאין לשחט הכוי לכתחלה ביום-טוב בכל גונו, ואפלו באמצע החצר במקום שהולכים שם כל בני הבית, ואף דשם אין חשש בהכסוי ויאמרו לנקות חצרו הוא מכסה, וכן משמע לשון ההג"ה דקאמר 'אם שחטו וכו', וצריך לומר סתם, דלא רצו חכמים להלך בזה לענין לכתחלה, גם אינו מבאר פנה הסג"ה, אם כששחט באמצע החצר מתר לו לכסות גם בשביל מצות כסוי לבי דלא שפן כאן בשביל דוואים, או אפשר דבשביל פנות כסוי אסור בכל גונו, דלא חלקו חכמים בגונתם באיזה מקום שחט, ויכמו שאסרו לכתחלה לשחט בכל גונו, אלא דבא להתיר פאן רק אם הוא נבא שיהלכה דצריך הליבו דמתר לכסות בשביל טעמי בגונו, וכן מצדד הפגון-אברהם בסוף דבב"ב, אלא דמלשון הסג"ה אפלו דם בהמה ששחט מנה דכל-שפן כוי דאיכא פתחי, מצות כסוי וקרי חצרו, ומכל מקום יש לדחות, דהיכא דמכחן לנקר חצרו החושש לטנוף כליו, מתר לכסות ולכחן גם לשם מצות כסוי, מה שאין כן היכא דלא היה חושש בשביל טעמי וצריך כנתנו הוא רק לשם טענה אסור אף דהרואין יאמרו דלנקות חצרו הוא עושה, פיון דהוא עצמו יודע שאין כונתו רק לכסוי, וכן נראה מהסוגיא דקאמר 'בא לפלף' וכו', ועין ברש"י שם, וכן ראיתי במחצית-השקל שמביא הוכחה לזה מנה הסוגיא, ודע עוד, דלענינה דתרי נראה דאין לכסות דם כוי אף באפן זה שרוצה לנקות חצרו אלא שכתב גם למצות כסוי, דאם לא-כן הרי יבטל דברים המצוה, לפי הכלל דמצות צריכות פונה, דאם לא היה מכסה כלל תלא אפשר שישאר רשמו נפר לערב לכסות, וכן דברי הפגון-אברהם שכתב דמרי שמכחן לנקר חצרו, פנתו גס"פן שכתב גם למצות כסוי, ודע, דמבאר הג"ה שכתב דשעטא דהג"ה זו דהריא"ז סובר דהסוגיא מרי בעפר שאינו מוכן לגמרי כקרי נעוץ וכהאי גוונא, עין שם וכן הוא גס"פן דעת הנ"ח בביב"ד בפיה בית א שער ה', מוכח דסבירא לה דלפי מאי דקאמא לן כפוסקים דסוגיא קאי אפלו במוכח, לא קומא לן בהג"ה זו:

שער העיון

(ק"ה) מגן-אברהם ונהר"ז ושי"א, ובמשנת-אדם מפקפק בזה: (ק"ז) יוה-דעה סימן כח, וזהו סתם כוי האמור בכל מקום וגם בכאן, ומה שמצינו בהג"ה 'מצבי הישי', נקט מלקח ושכיסא, דגם זה יש לו דין כוי: (ק"ח) רא"ש: (ק"ד) רשב"א בהדושי, וס"ס עוד, ובקט"ו דאפשר שהקנים המצוה במוצאי יום-טוב אם יתנה ערוך רשמו נפר: (קט"ו) מאירי: (קט"ז) מגן-אברהם, וכן כתב הרשב"א: (ק"ז) ואפשר נמי דכחון לכתחלה לכסות, כדי שלא יבוא אחר-כך לידי פגום כליו: (ק"ח) פרי חדש בשם הרשב"א: (ק"ט) פוסקים: (ק"ל) פרי חדש, וכן כתב בפאירי:

